

Bildande av Ändebols naturreservat i Katrineholms kommun

BESLUT

Länsstyrelsen beslutar med stöd av 7 kap. 4 § miljöbalken (1998:808) att förklara det område som avgränsats på bifogad karta (bilaga 1) som naturreservat, med föreskrifter och skötselplan enligt nedan. Reservatets gränser märks ut i fält.

För att tillgodose och uppnå syftet med reservatet beslutar Länsstyrelsen med stöd av 7 kap. 5 och 6 §§ miljöbalken att nedan angivna inskränkningar och intrång ska gälla i reservatet (se *Reservatsföreskrifter*).

I enlighet med 3 § förordningen om områdesskydd enligt miljöbalken m.m. fastställer Länsstyrelsen bifogad skötselplan (bilaga 2) med mål, riktlinjer och åtgärder för reservatets skötsel och förvaltning.

Uppgifter om naturreservatet

Reservatets namn	Ändebol
Naturvårdsregister ID	2058845
Kommun	Katrineholm
Församling/socken	Katrineholmsbygden/Stora Malm
Lägesbeskrivning	Ca 500 m sydväst om Ändebol, invid Fjälares södra strand
Naturgeografisk region	Tiveden-Tylöskogen-Kolmården
Kulturgeografisk region	Skogsbygd, Sörmländska sjöplatån
Areal	30,2 ha, varav land 21,4 ha, 15,5 ha produktiv skogsmark
Fastigheter (markägare)	Västeråsen1:1>2 (Ericssbergs Fideikommiss AB)
Nyttjanderätter/servitut	<i>Servitut</i> : 0483-07/27.1 (trädsäkerhet). Se även fastighetsutredning, bilaga 4.
Naturvårdsförvaltare	Länsstyrelsen

Syfte med naturreservatet

Syftet med naturreservatet är att vårda och bevara ett värdefullt område av en stor, gammal och olikåldrig blandsumpskog samt en mindre barrnaturskogsrest. Syftet är också att bevara den biologiska mångfalden knuten till dessa skogsmiljöer och deras strukturer.

Syftet ska uppnås genom att skogen undantas från skogsbruk och andra exploateringar. Skogen ska i huvudsak tillåtas att utvecklas fritt genom intern dynamik. En naturlig hydrologi ska eftersträvas. Livsnödvändiga miljöer och strukturer för sällsynta och hänsynskrävande arter i området ska upprätthållas. Naturvårdande skötsel kan utföras som punktinsatser, så som frihuggningar av värdefulla träd eller åtgärder för att hindra inväxande gran från att ta över i sumpskogarna. I yngre bestånd kan strukturskapande åtgärder utföras. Vid angrepp från granbarkborre eller annan allvarlig skadegörare ska lämpliga åtgärder vidtas för att bevara områdets kontinuitetsberoende naturvärden. Inom ramen för syftet ska ny kunskap om metoder för bekämpning av sådana skadegörare tillämpas i den löpande skötseln av reservatet.

Nya kunskaper om hotade och hänsynskrävande arter och naturtyper inom ramen för syftet med reservatet ska beaktas i den löpande skötseln av reservatet, liksom behovet av att vidta åtgärder mot invasiva främmande arter.

Reservatsföreskrifter

Föreskrifterna under A utgör inte hinder för förvaltaren, eller den som förvaltaren utser, att utföra de insatser som behövs för naturreservatets vård och skötsel, och som framgår av föreskrifterna under B. Föreskrifterna ska inte heller utgöra hinder för uppföljning av bevarandemål och åtgärder, eller vid tillsyn.

A Inskränkningar enligt 7 kap. 5 § andra stycket miljöbalken om markägarens och annan sakägares rätt att förfoga över fastighet inom naturreservatet

Utöver vad som gäller enligt föreskrifter och förbud i andra lagar och förordningar är det i reservatet förbjudet att:

1. uppföra byggnad eller anläggning,
2. anlägga väg,
3. anlägga luft- eller markledning, stängsel eller hägnad,
4. anordna upplag,
5. borra, gräva, schakta, utfylla, tippa, dika eller dämna,
6. avverka träd eller buskar,
7. ta bort eller upparbeta dött träd eller vindfälle,
8. framföra motordrivet fordon,
9. använda kemiska eller biologiska bekämpningsmedel,
10. kalka eller gödsla mark eller vatten,
11. inplantera för området främmande djur- eller växtarter,
12. utan föregående samråd med Länsstyrelsen uppföra nya jaktorn eller röja nya siktgator.

Ovanstående inskränkningar ska inte utgöra hinder för att underhålla eller ersätta befintliga jaktorn eller underhålla befintliga siktgator.

Ovanstående inskränkningar ska inte utgöra hinder för borttagande av träd eller grenar som efter förvaltarens bedömning utgör en säkerhetsrisk för ingående vägområde.

Ovanstående inskränkningar ska inte utgöra hinder för underhåll och skötsel av befintlig väg inklusive vägdiken, eller förbättring av vägen. Föreskrift A9 om användning av kemiska och biologiska bekämpningsmedel ska dock gälla även vid sådana åtgärder.

Ovanstående inskränkningar ska inte utgöra hinder för trädsäkring eller normalt drift- och underhållsarbete utmed järnväg enligt gällande servitut 0483-07/27.1.

Ovanstående inskränkningar ska inte utgöra hinder för fastighetsägare eller arrendator att ta sig till tomtmarken markerad med a) på bilaga 1, genom exempelvis röjning av befintlig stig och underhåll av eller byte av spång.

Ovanstående inskränkning A8 ska inte utgöra hinder för att framföra motordrivet fordon på befintlig väg.

Ovanstående inskränkning A8 ska inte utgöra hinder för uttransport av fällt vilt med fyrhjuling eller motsvarande.

Ovanstående inskränkning A8 ska heller inte utgöra hinder för tjänstemän i sjukvårds-, polis- eller räddningsärenden. En sådan insats ska omgående anmälas till Länsstyrelsen i Södermanlands län.

B Intrång enligt 7 kap. 6 § miljöbalken angående vad ägare och innehavare av särskild rätt till fastigheten förpliktas att tåla

Markägare och innehavare av särskild rätt är förpliktade att tåla att följande anordningar utförs och åtgärder vidtas för att tillgodose syftet med reservatet.

1. Utmärkning och underhåll av reservatets gränser enligt Naturvårdsverkets anvisningar.
2. Uppsättning och underhåll av informationstavlor.
3. Naturvårdande skötsel så som röjning, plockhuggning, friställning, ringbarkning, luckhuggning och tillskapande av död ved.
4. Åtgärder för att eftersträva en naturlig hydrologi, efter därtill kopplad hydrogeologisk undersökning för att säkerställa att omgivande mark inte påverkas.
5. Lämpliga åtgärder i syfte att värna områdets kontinuitetsberoende naturvärden vid storskaliga angrepp av granbarkborre eller annan allvarlig skadegörare.
6. Genomförande av undersökningar i uppföljningssyfte av djur- och växtarter samt av mark- och vattenförhållanden.
7. Bekämpning av invasiva främmande arter.

Upplysningar

Beslutet kan överklagas, se bilaga 5.

Om det finns särskilda skäl får Länsstyrelsen med stöd av 7 kap. 7 § miljöbalken medge dispens från meddelade föreskrifter för naturreservatet.

Beslutet gäller från den dag det vunnit laga kraft.

Beslutet kungörs i ortstidning.

Enligt artskyddsförordningen (2007:845) och Naturvårdsverkets föreskrifter (NFS 2009:10) gäller bestämmelser om fridlysning av djur och växter.

För att skydda miljön och samhället mot utbredningen och skadorna av invasiva främmande arter finns bestämmelser i EU:s förordning (1143/2014) kring förebyggande och hantering av introduktion och spridning av invasiva främmande arter. Enligt den är det förbjudet att importera, sälja, odla, föda upp, transportera, använda, byta, släppa ut i naturen eller hålla levande exemplar av de arter som finns upptagna på den så kallade unionsförteckningen över invasiva främmande arter.

Genom beslutet om naturreservat följer att skogsvårdslagens bestämmelser upphör att gälla i reservatet. Se 4 § skogsvårdslagen (1979:429). Därmed har markägaren inte längre något ansvar enligt 29 § skogsvårdslagen för att bekämpa eller förebygga insektshärjning inom reservatet.

Vid exempelvis spontant uppkommen skogsbrand har markägaren ansvar för bevakning i den utsträckning som har beslutats av räddningsledaren efter avslutad räddningsinsats. Se 3 kap. 9 § lagen (2003:778) om skydd mot olyckor.

Området omfattas av strandskydd. Inom strandskyddat område är det enligt 7 kap. 15 § miljöbalken förbjudet att t ex. uppföra nya byggnader, ändra byggnader, sätta upp andra anläggningar eller anordningar som avhåller allmänheten, gräva eller på annat sätt förbereda för sådana byggnationer eller utföra andra åtgärder som kan skada växt- och djurliv.

Ordningsföreskrifter

Länsstyrelsen har denna dag (dnr 511-8526-2023) beslutat om föreskrifter avseende rätten att färdas och vistas i reservatet samt ordningen i övrigt. I föreskrifterna anges följande:

1 § Utöver vad som gäller enligt andra författningar och beslut är det i Ändebols naturreservat förbjudet att

1. bryta kvistar, fälla eller på annat sätt skada levande eller döda stående och omkullfallna träd och buskar,
2. skada vegetation genom att gräva upp växter eller ta bort mossor, lavar eller vedlevande svampar,
3. sätta upp tavla, plakat, affisch, skylt eller göra inskrift,

4. fånga och insamla ryggradslösa djur på ett sådant sätt att deras biotoper eller reproduktionsmiljöer skadas eller förstörs, eller så att den lokala populationen påverkas negativt,

5. framföra motordrivet fordon i terrängen.

Det är med undantag från första stycket inte förbjudet att för eget behov plocka bär, matsvamp eller blommor.

Länsstyrelsen får om det finns särskilda skäl meddela dispens från förbud enligt första stycket.

2 § I Ändebols naturreservat är det förbjudet att utan länsstyrelsens tillstånd anordna lägerverksamhet eller tävlingar.

Dessa föreskrifter träder i kraft den 1 januari 2024.

SKÄLEN FÖR LÄNSSTYRELSENS BESLUT

Beskrivning av området

Naturreservatet är beläget i Katrineholms kommun i nära anslutning till byn Ändebol. I norr ligger sjön Fjälaren som också till viss del ingår i naturreservatet. Områdets landareal utgörs av en stor sumpskog i de centrala delarna och en mindre naturskogsrest närmast sjön, medan de östliga delarna består av ungskog.

Områdets naturvärden är främst kopplade till sumpskogsbiotoperna men även till den gamla skogen på den fastare marken invid sjön, där grandominerad skog med ett stort lövinslag av asp och björk finns. Flera stora och grova aspar står insprängda i granbeståndet och några ligger ner som död ved. Granen i området har dock angripits av granbarkborren och dött i stora mängder, varför en ny successionsfas kommer ta vid i närtid.

Sumpskogen är olikåldrig och har en skiftande karaktär. I delar dominerar tall med ett stort inslag av glasbjörk och där buskskiktet till största delen utgörs av pors. Tallarna är gamla, ca 150-åriga och har grova grenar som bildar utbredda kronor. Inslag av gran i senvuxna varianter finns också. Död tallved i form av torrakor och högstubbar är vanligt förekommande.

I andra delar av sumpskogen finns en större trädslagsblandning, och tallen utgör här ett inslag i en blandsumpskog av gran, glasbjörk och klibbal. Längst i söder är sumpskogen lövdominerad med klibbal och glasbjörk och inslag av gran. Här finns en stor mängd av död och döende lövved och rikligt med vedsvampar.

De prioriterade bevarandevärdena utgörs av de gamla och variationsrika sumpskogarna med lång kontinuitet och rikedom av strukturer såsom gamla träd, senvuxna träd, död ved i olika former och lövsocklar.

2023-12-11

511-7593-2020

Bevarande av områdets värden

För att naturvärdena långsiktigt ska kunna bevaras krävs att området undantas från skogsbruk, dikning och andra exploateringar. Området lämnas till stor del till att utvecklas genom intern dynamik men viss naturvårdande skötsel ska också möjliggöras.

I områdets grandominerade skog har en stor mängd träd dött i samband med det stora torråret 2018 och efterföljande angrepp av den åttatandade granbarkborren. Insektsangrepp är en del av de naturliga processer som ska få verka i skogen såvida de inte hotar att helt utplåna områdets naturvärden knutna till gran. Detta kan leda till att hela eller delar av skogen som i dag domineras av gran under perioder får en annan karaktär, men detta är en del av skogens utveckling.

Den naturvårdande skötseln omfattar frihuggningar av värdefulla träd, tillskapande av luckor och död ved samt åtgärder för att hindra inväxande gran från att ta över i sumpskogarna. I yngre och likartade bestånd kan kan strukturskapande åtgärder utföras för att öka variationen.

En naturlig hydrologi ska även eftersträvas i naturreservatet. En utredning ska göras om behovet av hydrologisk restaurering och vid behov kan åtgärder för att restaurera hydrologin bli aktuella om de kan utföras utan att påverka omgivande mark utanför naturreservatet.

Vid skötselåtgärder utanför sumpskogen ska frisk och självföryngrad gran värnas, och träd som nyangräps av granbarkborre eller annan skadegörare som hotar områdets kontinuitetsberoende värden knutna till gran, kan åtgärdas med lämpliga metoder enligt det för tiden gällande kunskapsläget.

I naturreservatet planeras inga anordningar för friluftslivet utan besökare hänvisas till att utforska området utefter eget intresse.

Området ingår i den skogliga värdetrakten Kolmårdens skogar enligt länets skogsstrategi och åtskiljs endast med några hundratal meter från det befintliga naturreservatet Klinta Höllar på andra sidan länsgränsen. I området finns en nyckelbiotop om 9,4 ha registrerad, som omfattar en stor del av sumpskogen.

Naturreservatet utgör ett led i arbetet med att uppnå de av riksdagen antagna miljömålen Levande skogar och Ett rikt växt- och djurliv. Bildandet av reservatet bidrar till grön infrastruktur i länet av områden som är värdefulla för den biologiska mångfalden.

Länsstyrelsens bedömning och intresseprövning

Länsstyrelsen bedömer att skogsbruk, exploateringar, andra arbetsföretag eller anläggningar inte går att förena med bevarande av områdets höga naturvärden. Detta är därför enligt Länsstyrelsens uppfattning ett område som i enlighet med 1 kap. 1 § miljöbalken bör skyddas i form av naturreservat enligt 7 kap. 4 § miljöbalken.

Länsstyrelsen bedömer att bildandet av ett naturreservat i det aktuella området är väl förenligt med hushållningsbestämmelserna i 3 och 4 kap. miljöbalken samt med kommunens översiktsplan.

2023-12-11

511-7593-2020

Länsstyrelsen har i enlighet med 7 kap. 25 § miljöbalken prövat och funnit att föreskrifterna inte går längre i inskränkning av enskilds rätt att använda mark och vatten, än vad som krävs för att syftet med skyddet ska tillgodoses.

Mot bakgrund av det ovan sagda beslutar länsstyrelsen att förklara aktuellt område som naturreservat.

Ärendets handläggning

Dokumentation

Ericssbergs Fideikommiss AB, nedan Ericssberg, är en av länets större markägare. I enlighet med länets strategi för formellt skydd av skog förespråkas att Länsstyrelsen jobbar med helhetsöversyn hos större fastighetsägare när det gäller kartläggning och förslag till skydd av skogliga naturvärden. I samband med möjligheten för större markägare att få bytesmark av Sveaskog AB inom markbytespaketet ESAB, tog Länsstyrelsen kontakt med Ericssberg för en inledande dialog 2011. Bytesmarkspaketet krävde dock köp av mark och Ericssberg meddelade tidigt att det då inte var aktuellt, utan intrångsersättning var förstahandsalternativet. Därför fortsatte dialogen med Ericssberg utanför ramen för ESAB.

Utifrån koncentrationer av registrerade nyckelbiotoper och naturvärdesobjekt från Skogsstyrelsen, samt oregistrerade naturvärden inom innehavet som Länsstyrelsen, Skogsstyrelsen eller markägaren känt till, liksom vägvisning från utdrag från Artportalen av rapporterade artfynd, gjordes en sammanställning av värdekärnor. Ett antal områden valdes ut för närmare undersökning av en konsult 2011 och fältbesöktes även av Länsstyrelsens tjänstemän under 2011–2013.

Reservatsbildningen

En rapport med en sammanställning av värdefulla naturområden och arter med åtgärdsprogram inom Ericssbergs markinnehav redovisades för markägaren i juni 2014. Sammanställningen redovisade fem områden som föreslogs för naturreservatsbildning och tre områden som föreslogs som frivilliga avsättningar. I sammanställningen ingick gränsförslag, funktionsindelningar, naturvärdesbeskrivningar och artlistor. Vid ett möte i fält mellan Länsstyrelsen och markägaren i februari 2016 justerades gränserna för några områden och ytterligare ett förslag till naturreservat, Remrödsviken, tillkom efter önskemål från markägaren.

Vid ett möte i april 2020 meddelade Ericssberg önskemål om att gå vidare med fyra av de sex föreslagna naturreservaten, däremot inte Slängbäcken. Vid efterföljande fältmöte gjordes ett reviderat gränsförslag för Slängbäcken som markägaren godkände. Länsstyrelsen arbetade därefter vidare med fem reservatsförslag: Slängbäcken, Hårskärrmossen, Remrödsviken, Båltsnäs och Ändebol.

Ändebols naturreservat värderades för intrångsersättning i mars 2021 och värderingen uppdaterades i januari 2022. Inmätning av naturreservatets gränser gjordes av Skogsstyrelsen i maj 2022. Förhandling skedde samtidigt för alla föreslagna naturreservat inom Ericssbergs markinnehav och överenskommelse om intrångsersättning träffades i oktober 2022, varefter intrångsersättning betalades ut.

Länsstyrelsen har under 2022 tagit fram förslag till beslut och skötselplan. Föreskriften B5 om granbarkborrar är formulerad på annat sätt än den Naturvårdsverket rekommenderar i vägledningen *Hantering av storskaliga angrepp av granbarkborrar i och kring naturreservat och nationalparker*, vilken fastställdes i maj och uppdaterades i oktober 2020. Naturvårdsverket förordar i sin vägledning lydelsen: "begränsa och/eller förhindra storskaliga angrepp av åttatandad granbarkborre genom utplacering av fällor, utläggning av fångstvirke, fällning av angripna granar, rotkapning av vindfällda granar och/eller barkning. Inga träd ska föras ut ur naturreservatet med undantag för eventuellt infört fångstvirke".

Då Länsstyrelsens formulering hade arbetats fram i diskussioner med markägaren innan vägledningen kom, betraktade Naturvårdsverket den som något Länsstyrelsen och markägaren kommit muntligt överens om och tillstyrkte ändå Länsstyrelsens fortsatta arbete med naturreservatsbildningen. Naturvårdsverket önskade dock en motivering till formuleringen av föreskriften i det slutliga beslutet.

Länsstyrelsen motiverar formuleringen av föreskriften B5 på följande sätt: Situationen med storskaliga granbarkborreangrepp var under våren 2020, då dialogen med markägaren återupptogs och diskussionerna om föreskrifter blev konkreta, ett nytt fenomen som uppstått efter torråret 2018. Kunskapen om bekämpning av granbarkborren och bevarandet av kontinuitetsberoende värden knutna till granskog var fortfarande under uppbyggnad, varför markägaren och Länsstyrelsen var överens om att formulera en föreskrift där hänsyn kan tas till ny kunskap. Efter att Naturvårdsverkets vägledning fastställdes i oktober 2020 stod både markägaren och Länsstyrelsen fast vid att den överenskomna formuleringen var att föredra framför den som förordades i vägledningen. Syftet med formuleringen av B5 är att möjliggöra användandet av de lämpligaste åtgärderna enligt aktuellt kunskapsläge och inte endast de som specificeras i formuleringen enligt vägledningen.

Remiss

Länsstyrelsen har beslutat med stöd av 47 och 49 §§ delgivningslagen att delgivning ska ske genom kungörelsedelgivning. Kungörelsen annonseras i Post- och Inrikes Tidningar samt i Katrineholmskuriren den 24 maj 2023. Meddelande om delgivning skickades även till sakägare enligt sändlista. Förslaget till beslut skickades ut till sakägare och andra berörda 23 maj 2023 enligt sändlista. Sex yttranden har kommit in till Länsstyrelsen.

Remissinstansernas synpunkter på förslag till beslut och Länsstyrelsens bemötande

- Ericsbergs Fideikommiss AB meddelar att de inte har något att tillägga förslaget.
- Per Boström, boende i området önskar förtydligande om hur befintlig väg genom naturreservatet, samt tillhörande diken, kanaler och vägtrummor, kommer att underhållas. Per Boström informerar om att dessa i nuläget är igenväxta och att det eventuellt finns ett behov av att höja vägen då översvämningar har gjort den ofarbar

det senaste året. Per undrar också hur banvallen kommer att hålla vid översvämningar.

Länsstyrelsens bemötande

Underhållet av vägen och järnvägen ska inte hindras av att området blir naturreservat. Väghållaren har genom undantag från reservatsföreskrifterna fortsatt möjlighet att sköta och underhålla vägen, inklusive vägdiken. Undantaget har kompletterats för att även omfatta förbättring av vägen. Banvallen ligger utanför naturreservatet

- Trafikverket har ingenting att erinra.
- Skogsstyrelsen ser positivt på beslut och skötselplan för Ädebols naturreservat.
- Sveriges geologiska undersökning (SGU) avstår från att yttra sig
- Katrineholm-Stora Malms Hembygdsförening har inga synpunkter på förslaget till beslut.

Beslutande

Beslutande i detta ärende har varit landshövding Beatrice Ask med naturreservatshandläggare Amanda Lidén som föredragande. I den slutliga handläggningen har också länsråd Johanna Sandwall, chefsjurist Christian Finnerman, avdelningschef Erik Hjortsberg, tillförordnad enhetschef Inger-Marie Wohlfarth, länsjurist Maria Pettersson samt naturvårdshandläggare Markus Forsberg deltagit.

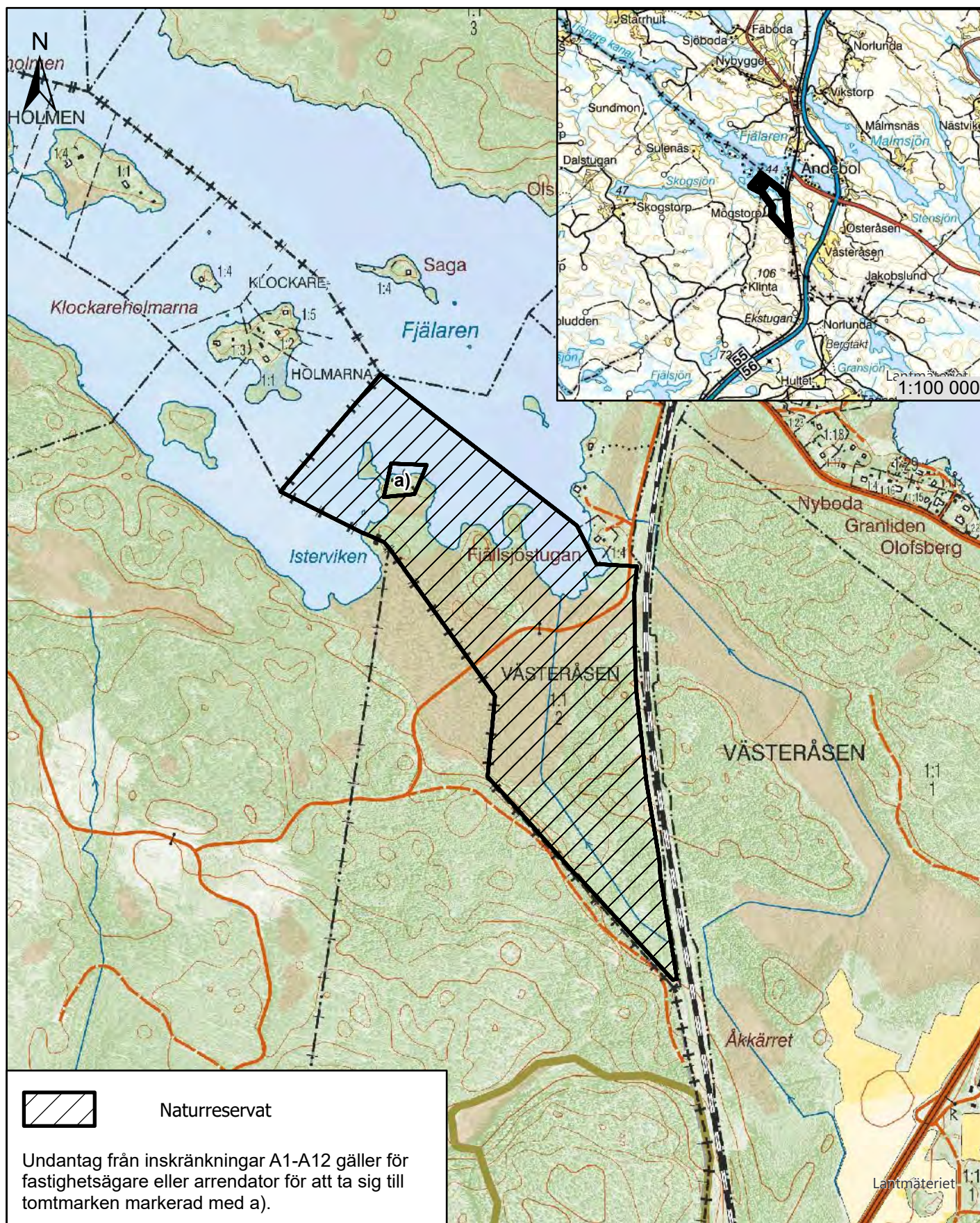
Denna handling har godkänts digitalt och saknar därför namnunderskrift.

Hantering av personuppgifter

Information finns på <https://www.lansstyrelsen.se/sodermanland/om-lansstyrelsen-i-sodermanland/om-webbplatsen/sa-hanterar-vi-dina-personuppgifter.html>

Bilagor

1. Beslutskarta
2. Skötselplan med bilagor
3. Inmätningsskarta från Skogsstyrelsen (finns ej med i webversion)
4. Fastighetsförteckning (finns ej med i webversion)
5. Överklagningshänvisning

Skötselplan för Ändebols naturreservat

Skvattramtallskog. Foto: Amanda Lidén

BESKRIVNING AV NATURRESERVATET

Översikt

Naturreservatet omfattar ett område invid sjön Fjälaren som också delvis ingår i naturreservatet. De centrala delarna av landområdet utgörs av en olikåldrig, ca 100-årig blandsumpskog. De största delarna är talldominerade men den södra spetsen är en glasbjörkdominerad, blöt blandsumpskog. Flera fastmarkholmar bevuxna med gamla granar och tallar omger sumpskogen. Naturreservatet är ca 30 ha stort, varav 22 ha ligger på land.

Uppgifter om naturtyper, arter och bevarandevärden

Uppskattade arealer av naturtyper*:

- Tallskog (utanför våtmark)	Ca 0,7 ha
- Granskog (utanför våtmark)	Ca 5,2 ha
- Barrblandskog (utanför våtmark)	Ca 0,1 ha
- Lövblandad barrskog (utanför våtmark)	Ca 1,9 ha
- Triviallövskog (utanför våtmark)	Ca 1,4 ha
- Tallskog (på våtmark)	Ca 3,5 ha
- Barrblandskog (på våtmark)	Ca 0,1 ha
- Lövblandad barrskog (på våtmark)	Ca 2,6 ha
- Triviallövskog (på våtmark)	Ca 4,4 ha
- Öppen våtmark	Ca 0,9 ha
- Övrig öppen mark med vegetation	Ca 0,1 ha
- Exploaterad mark	Ca 0,5 ha
- Sjö och vattendrag	Ca 8,8 ha

TOTALT 30,2 ha

Prioriterade bevarandevärden

- <i>Naturtyper</i>	- Barrblandskog, tallsumpskog, lövsumpskog
- <i>Strukturer (landskapselement)</i>	- Död ved, gamla träd, senvuxna träd, trädsocklar, bevarad hydrologi, fuktigt lokalklimat
- <i>Växt- och djursamhällen</i>	- Vedlevande mossor, lavar, marksvampar
- <i>Arter</i>	- Lakritsmusseron

* Klasser och arealer enligt NMD (Nationella Marktäckedata)

Naturgeografiska förhållanden

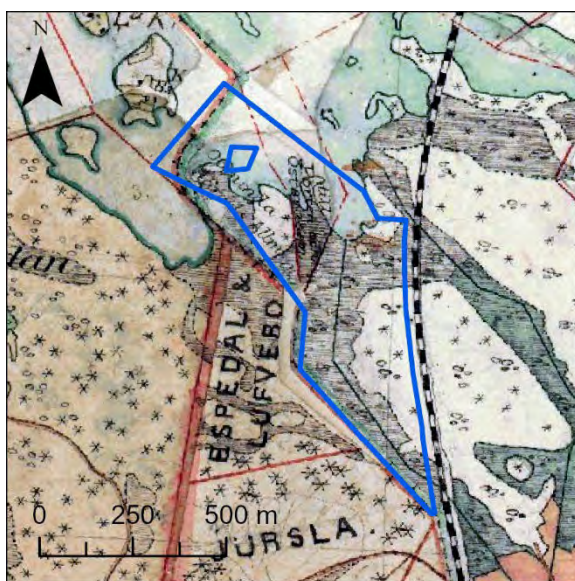
Naturreservatet ligger i länets ytterkant och områdets västra gräns sammanfaller med länsgränsen mot Östergötland. I norr ligger sjön Fjälaren som också till viss del ingår i

naturreservatet. Området ingår i den skogliga värdetrakten Kolmårdens skogar enligt länets skogsstrategi.

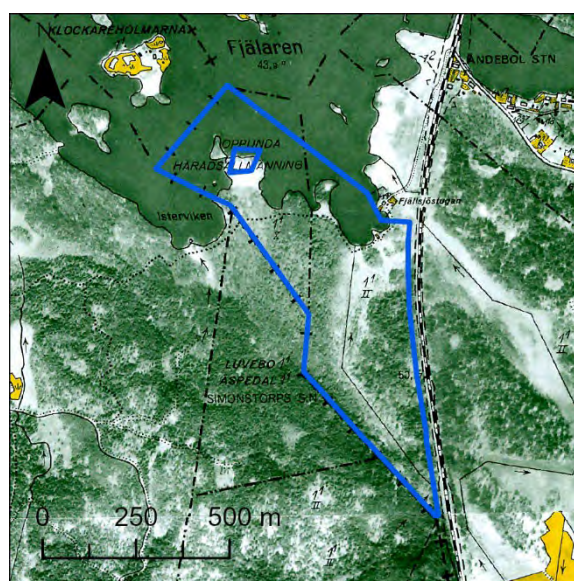
Området är i huvudsak flackt där sumpskogen breder ut sig, medan det i norr och öster om denna finns fastmarksholmar med mer höjdskillnader. Berggrunden består främst av sur intrusivbergart med ett litet stråk av diabas längst i söder. Jordarterna utgörs av organiska jordarter där kärrtorv och mossetorv ingår, med en liten inblandning av lera. I de högre belägna partierna i norra änden tar morän över. Området är påverkat av dikning då ett äldre, nu igenväxt dike löper fram centralt i området.

Historisk och nuvarande markanvändning

Den skogliga kontinuiteten går långt tillbaka och området är på häradskartan från sekelskiftet 1800/1900 (figur 1) till stor del markerat som trädbevuxen myr. De blöta områdena följs av lövträdssymboler, medan barrträd och lövträd står blandade i de mer höglänta partierna. Redan på denna karta syns det stora diket centralt i området och järnvägen som går fram längs områdets östra kant. På den ekonomiska kartan från 1950-talet (figur 2) syns att delar av området har varit i stort sett trädlösa, medan den ekonomiska kartan från 1980 visar att skogen på fastmarken utmed järnvägen nyligen avverkats.

Figur 1 Utdrag ur häradssekonomiska kartan från sekelskiftet 1800/1900. Naturreservatet är markerat med blå linje.

Figur 2 Utdrag ur ekonomiska kartan från 1957. Naturreservatet är markerat med blå linje.

Biologiska bevarandevärden

Områdets naturvärden är främst kopplade till sumpskogsbiotoperna men även till den gamla skogen på den fastare marken. Sumpskogen är olikåldrig och har en skiftande karaktär. I delar dominerar tall. Tallarna är gamla, ca 150 åriga och har grova grenar som bildar utbredda kronor. Inslag av gran i senvuxna varianter finns också. Den talldominerade sumpskogen varierar också i produktivitet och de storvuxna tallarna avlöses bitvis av mer långsamväxande träd i klenare dimensioner. Död tallved i form av torrakor och högstubbar är vanligt förekommande medan lågor är något mer sällsynt.

I andra delar av sumpskogen finns en större trädslagsblandning, och tallen utgör här ett inslag i en blandsumpskog av gran, glasbjörk och klibbal. Granarna ser generellt gamla ut med hängande, nedåtvinklade grenar och stora sjok av gammelgranslav. Även kattfotslav finns här och var i tämligen rikliga mängder. Längst i söder är sumpskogen lövdominerad med klibbal och glasbjörk och inslag av gran. Här finns rikligt av död lövved och rikligt med vedsvampar så som eldticka, björkticka, fnöskticka, sprängticka, stinkmussling m.fl.

Norr om sumpskogsområdet invid sjön Fjälaren finns grandominerad skog med ett stort lövinslag av asp och björk. Flera stora och grova aspar står insprängda i granbeståndet och några ligger ner som död ved. Många av granarna är gamla och ganska grova även om senvuxna träd också förekommer, och stammarna har vanligen mycket gammelgranslav på sig. Närmast sjön står riktigt gamla tallar, varav några uppseendeväckande grova. I detta område finns signalarter som svart taggsvamp, skarp dropptaggsvamp, gultoppig fingersvamp, blomkålssvamp, ullticka och den hotade arten lakritsmusseron noterade (se även tabell 1).

Tabell 1. Rödlistade arter, signalarter samt ett urval av fridlysta arter som registrerats i objektet. Notera att tabellen bygger på inventeringarna som finns i källförteckningen, samt Länsstyrelsens egna inventeringar i samband med reservatsbildningen. Rödlistekategori följer SLU Artdatabanken (2020). Rödlistade arter i Sverige 2020., SLU, Uppsala. NT = nära hotad, VU = sårbar, EN = starkt hotad, S = signalart enligt Skogsstyrelsen, E= Ekologisk ståndortsindikator enligt Skogsstyrelsen, F = fridlysta arter.

Svenskt namn	Vetenskapligt namn	Rödlistad/ S/E/fridlyst
Kärlväxter		
blåsippa	<i>Hepatica nobilis</i>	E
grönpyrola	<i>Pyrola chlorantha</i>	S
gullpudra	<i>Chrysosplenium alternifolium</i>	E
jungfru Marie nycklar	<i>Dactylorhiza maculata</i> sups. <i>Maculata</i>	S/F
kärrbräken	<i>Thelypteris palustris</i>	E
rankstarr	<i>Carex elongata</i>	E
skärmstarr	<i>Carex remota</i>	E
Mossor		
flagellkvastmossa	<i>Dicranum flagellare</i>	S
fällmossa	<i>Antitrichia curtipendula</i>	S
kornknutmossa	<i>Odontoschisma denudatum</i>	S
Svampar		
blomkålssvamp	<i>Sparassis crispa</i>	S
dofrtaggsvamp	<i>Hydnellum suaveolens</i>	NT
dropptaggsvamp	<i>Hydnellum ferrugineum</i>	S
fjällig taggsvamp s.str.	<i>Sarcodon imbricatus</i> s.str.	S
grovticka	<i>Phaeolus schweinitzii</i>	S
gul fingersvamp	<i>Ramaria flava</i> s.lat.	S
gultoppig fingersvamp	<i>Ramaria testaceoflava</i>	NT
lakritsmusseron	<i>Tricholoma apium</i>	VU
motaggsvamp	<i>Sarcodon squamosus</i>	NT
skarp dropptaggsvamp	<i>Hydnellum peckii</i>	S
svart taggsvamp	<i>Phellodon niger</i>	NT
svavelrisk	<i>Lactarius scrobiculatus</i>	S
tallticka	<i>Porodaedalea pini</i>	NT
ullticka	<i>Phellinidium ferrugineofuscum</i>	NT

Svenskt namn	Vetenskapligt namn	Rödlistad/ S/E/fridlyst
Lavar		
kattfotslav	<i>Felipes leucopellaeus</i>	S
Insekter		
bronsbjon	<i>Callidium coriaceum</i>	S
vågbandad barkbock	<i>Semanotus undatus</i>	S

Geovetenskapliga och hydrologiska värden

Naturvärdena i området kommer sig av områdets hydrologi och höga, jämna luftfuktighet som skapar ett lokal- och mikroklimat som är en förutsättning för flera viktiga livsmiljöer för rödlistade arter.

Värden för friluftsliv

Naturreservatet har begränsade värden för friluftslivet, då området är svårtillgängligt och domineras av blöt mark. Inga anordningar kommer iordningställas för friluftslivet, förutom uppsättning av informationsskyltar.

PLAN FÖR OMRÅDETS SKÖTSEL

Övergripande mål

Det övergripande målet med skötseln är att låta områdets sumpskogar fortsätta att utvecklas genom intern dynamik, om behov uppstår kan inväxande gran hindras att ta över i de tall- och lövdominerade sumpskogarna. En naturlig hydrologi ska eftersträvas. I omgivande barrblandskog kan strukturskapande åtgärder utföras för en mer variationsrik skog, så som frihuggningar av tall och löv, tillskapande av död ved och luckhuggningar.

Naturreservatet är indelat i skötselområden som utgår från de bevarandemål och de skötselåtgärder som ska utföras för respektive område.

För karta över skötselområden och friluftsliv, se bilaga 2.1.

Skötselområden med bevarandemål och åtgärder

Generella riktlinjer och åtgärder

Åtgärder för arter och naturtyper som omfattas av åtgärdsprogram för hotade arter, fastställda av Naturvårdsverket ska utföras i enlighet med programmet då det berör området, i den utsträckning det är förenligt med reservatsbeslutet.

Inom reservatet ska sådana arter som betraktas som invasiva främmande arter i möjligaste mån hållas efter. I första hand genom att hindra förekomsten helt och i andra hand genom att förhindra så att de sprider sig inom eller till angränsande områden. Främmande arter är djur, växter och svampar som naturligt inte funnits i landet, utan som tagits hit med hjälp av människan. Vissa av dem har lyckats sprida sig vidare ut i naturen och påverkar förekomsten av de naturligt förekommande arterna negativt genom att t ex. konkurrera ut dem. Sådana arter betraktas då som invasiva främmande arter. Dessa kan skada den biologiska mångfalden och ekosystemen samt ha negativa effekter på jord- och skogsbruk och andra ekosystemtjänster.

Insektsangrepp är en del av de naturliga processer som ska få verka i skogen såvida de inte hotar att helt utplåna områdets naturvärden knutna till gran. Träd som nyangrips av granbarkborre, eller annan skadegörare som hotar områdets kontinuitetsberoendevärden knutna till gran, kan åtgärdas genom fällning och barkning alternativt bortforsling eller andra lämpliga åtgärder om förvaltaren bedömer det nödvändigt.

Det är svårt att förutse hur delar av området kommer att utvecklas efter de senaste årens angrepp av granbarkborre, det kan därför bli aktuellt att omvärdera och revidera bevarandemål och förvaltningsinriktning beroende på hur skogen och naturvärdena utvecklas. Uppföljning av biologisk mångfald knuten till granbarkborredödade granar ska utföras.

Vid skötselåtgärder ska forn- och kulturlämningar särskilt beaktas. Røjning, gallring och avverkning kräver inte tillstånd enligt kulturmiljölagen, under förutsättning att den sker på ett sådant sätt att lämningarna inte skadas eller förändras. Det innebär till exempel att:

- Eventuell körning med skogsmaskin ska ske på tjälad mark eller under sådana väderförhållanden så att markskador inte uppstår.
- Enskilda lämningar får inte köras över eller belamras med ris.
- Träd skall fällas ut från lämningen för att undvika släpskador.
- Forn- och kulturlämningar ska grovrensas på kvistar och annat skogsavfall.
- Om tidigare okända fornlämningar och/eller fornfynd påträffas ska dessa omgående anmälas till länsstyrelsen.

Skötselområde 1: Sumpskog (ca 11,2 ha)

Beskrivning

Skötselområdet utgörs av gammal sumpskog med en skiftande karaktär. Från blandsumpskogar med flera olika trädslag, till talldominerade partier, till den blöta sumpskogen av lövträd längst i syd.

Buskskiktet utgörs till största delen av pors, brakved och viden medan fältskiktet domineras av ris av odon, blåbär och lingon. Det växer också mycket skvattram samt bland annat tranbär, tuvull och kråklöver. Bottenskiktet utgörs av vitmossor och björnmossor.

Bevarandemål

Skötselområdet ska utgöras av en varierad sumpskog med naturlig hydrologi och stabilt och fuktigt lokalklimat. Sumpskogen ska innehålla rikligt med gamla träd, död ved av olika trädslag och nedbrytningsstadier till följd av naturliga processer som åldrande och avdöende.

Skötselåtgärder

Skogen ska i huvudsak tillåtas att utvecklas fritt genom intern dynamik. Vid behov tas inväxande gran bort för att hindra att gran tar över i sumpskogar dominerade av tall eller löv. En hydrologisk utredning ska göras varefter åtgärder som syftar till att restaurera hydrologin kan bli aktuella, om de kan utföras utan att påverka omgivande mark utanför naturreservatet.

Skötselområde 2: Barrblandskog (ca 10,2 ha)*Beskrivning*

Skötselområdet omfattar skogen på fast mark inom naturreservatet.

Norr om sumpskogsområdet invid sjön Fjälaren finns grandominerad barrblandskog med ett stort lövinslag av asp, björk, klibbal och rönn. Granen är dock drabbad av granbarkborreangrepp. På höjden i väst liksom på den västligaste udden i Fjälaren dominerar i stället tall, här står flera gammeltallar. Buskskiktet är sparsamt men brakved förekommer spritt. I fältskiktet finns bland annat ris, piprör och skogsfräken medan bottenskiktet främst utgörs av hus- och väggmossa tillsammans med kransmossa.

I skötselområdet ingår även några bestånd av ungskog.

Bevarandemål

Skötselområdet ska utgöras av en olikåldrig, naturskogsliknande skog med strukturer som flerskiktning, luckighet och död ved. Omvälvande störningar i form av t.ex. brand, stormfällning och/eller insektsangrepp, kan leda till att hela eller delar av skogen under perioder har en annan karaktär, men detta är en del av skogens utveckling.

Skötselåtgärder

Skogen ska i huvudsak tillåtas att utvecklas fritt genom intern dynamik. Strukturskapande åtgärder så som frihuggningar av tall och löv, tillskapande av död ved och luckhuggningar kan göras för att skapa variation i yngre eller likartade bestånd.

Skötselområde 3: Sjö (ca 8,7 ha)*Beskrivning*

Skötselområdet utgörs av den del av sjön Fjälaren som ingår i naturreservatet.

Bevarandemål

Sjö.

Skötselåtgärder

Ingen naturvårdande skötsel.

Friluftsliv*Beskrivning*

I reservatet finns i dag inga anläggningar för friluftslivet. Två informationsskyltar kommer att sättas upp, men i övrigt kommer inga andra anordningar att iordningställas. Naturreservatet nås enklast till fots från Ändebol.

Bevarandemål

Gränsmarkeringen för området ska vara i gott skick. Information om reservatet ska finnas lättillgängligt för besökare. Informationsskyltarna ska vara i gott skick. Information om naturreservatet ska finnas i olika digitala medier.

Skötselåtgärder

Utmärkning och underhåll av naturreservatets gränser. Uppsättning och underhåll av informationsskyltar. Framtagning, uppdatering och publicering av information om reservatet i lämpliga former, till exempel på internet eller i tryckt form.

Jakt och fiske

Jakt och fiske regleras inte i beslutet om naturreservat.

UPPFÖLJNING

Uppföljning av skötselåtgärder

Länsstyrelsen ansvarar för att uppföljning av genomförda skötselåtgärder sker i slutet på varje år, de år då åtgärder genomförts. Uppföljningen ska sedan ligga till grund för eventuell omprövning av skötselplanen.

Uppföljning av bevarandemål

Ett tredje dokument ska tas fram i samband med uppföljningen av naturreservatet. Dokumentet är en uppföljningsplan med målindikatorer för de olika bevarandemålen. Uppföljningen av bevarandemål sker i enlighet med instruktioner från Naturvårdsverket.

Kostnader och finansiering

Skötselåtgärder bekostas av förvaltaren. Uppföljningen bekostas av Naturvårdsverkets anslag för skötsel av skyddad natur.

Sammanfattning och prioritering av skötselåtgärder

Skötselåtgärd	Prioritet	Mål med åtgärden	Tidpunkt	Plats	Frekvens
Röjning av inväxande gran	1	Hindra att gran tar över i sumpskog med tall och löv	Vid behov	Skötselområde 1	Återkommande vid behov
Hydrologisk utredning och vid behov hydrologiska åtgärder	1	Eftersträva en naturlig hydrologi	Inom 5 år	Skötselområde 1	Engångsåtgärd
Friställning, luckhuggning, tillskapande av död ved	2	Tillskapande av variation och strukturer	Inom 10 år	Skötselområde 2	Återkommande vid behov
Fällning och barkning/bortforsling av träd som nyangrips av granbarkborre	1	Värna kontinuitetsberoende naturvärden knutna till gran	Vid behov om förvaltaren bedömer det lämpligt	Skötselområde 2	Vid behov
Bekämpning av invasiva främmande arter	1	Hindra etablering och spridning av invasiva främmande arter	Vid behov	Hela reservatet	Vid behov

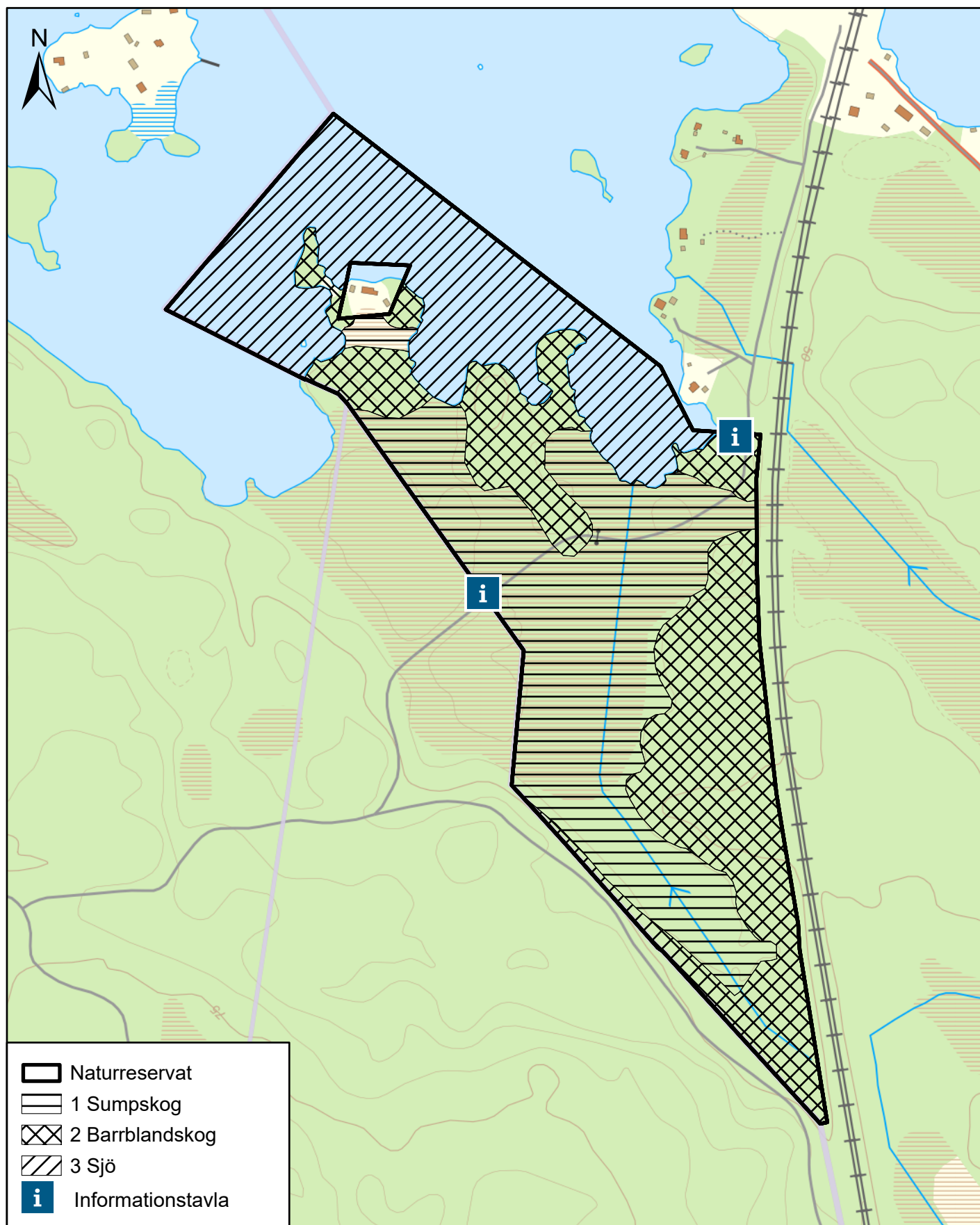
Skötselåtgärd	Prioritet	Mål med åtgärden	Tidpunkt	Plats	Frekvens
Uppsättning och underhåll av informationsskyltar	1	Ökad tillgänglighet	Inom 5 år	Se karta, bilaga 2.1	Engångsåtgärdunderhåll vid behov
Utmärkning och underhåll av reservatets gränser	1	Synliggöra reservatsgräns	Snarast, sedan vid behov	Reservatets gränser	Återkommande vid behov
Uppföljning av skötselåtgärder	1	Uppföljning	Efter åtgärd	Hela reservatet	Efter åtgärd

Källförteckning

Artdatabanken-SLU. Uttag ur databasen Artportalen (www.artportalen.se) 2022-04-11.
 Gärdenfors, U. ed. ArtDatabanken, SLU, Uppsala. Rödlistade arter i Sverige 2020. 2020.
 Lantmäteriet. *Ekonomiska kartan över Sverige*. Kartlagd år 1957. Kartblad 9G5e57.
 Lantmäteriet. *Ekonomiska kartan över Sverige*. Kartlagd år 1980. Kartblad 9G5e80.
 Lantmäteriet. *Häradskarta*. Kartlagd åren 1898-99.
 Länsstyrelsen i Södermanlands län. 2006. Strategi för formellt skydd av skog i Södermanlands
 Länsstyrelsen i Södermanlands län. 2014. Sammanställning av värdefulla naturområden samt arter med
 åtgärdsprogram inom Ericssbergs Fideikomiss AB markinnehav (opublicerad rapport).
 Nitare, J. 2000. Signalarter: indikatorer på skyddsvärd skog: flora över kryptogamer. (1. uppl.) Jönköping:
 Skogsstyrelsens förlag.
 Nitare, J. 2019. Skyddsvärd skog Naturvårdsarter och andra kriterier för naturvärdesbedömning.
 Skogsstyrelsens förlag.
 Nordiska ministerrådet. 1977. Naturgeografisk regionindelning av Norden. NU-serien B 1977:34.
 Skogsstyrelsen. 1996. Nyckelbiotopsinventeringen. Beteckning N 16392-1996.
 Skogsstyrelsen. 2020. Ett urval av naturvårdsarter och andra indikatorarter.
 Sveriges Geologiska undersökning. 1986. Jordartskartan. Digital utgåva.
 Sveriges Geologiska undersökning. 1985. Berggrundskartan.

Bilagor

2.1. Skötsel- och friluftskarta

0 125 250 m

Skala: 1:6 000 [A4]
Koordinatsystem: SWEREF99 TM
Bakgrundskarta: © Lantmäteriet

Hur man överklagar hos Regeringen

Den som vill klaga över detta beslut ska skriva till regeringen. Överklagandet ska dock skickas eller lämnas till Länsstyrelsen. Postadressen är: Länsstyrelsen i Södermanlands län, 611 86 NYKÖPING.

Du kan även skicka in överklagandet via e-post till: sodermanland@lansstyrelsen.se.

Skrivelsen ska ha inkommit inom tre veckor från den dag klaganden fick del av beslutet, annars kan överklagandet inte prövas. Sakägare anses ha fått del av beslutet den dag kungörelse om beslutet var införd i ortstidning.

Överklagandet ska innehålla:

- vilket beslut som överklagas, till exempel genom att ange ärendets diarienummer.
- varför klaganden anser att Länsstyrelsens beslut är felaktigt.
- hur klaganden vill att beslutet ska ändras.

Klaganden ska även ange:

- namn, adress och telefonnummer.

Handlingar eller annat som klaganden anser stöder överklagandet bör sändas med.

Överklagandet prövas av Regeringen. Om Länsstyrelsen inte ändrar sitt beslut som klaganden begär och överklagandet kommit in i rätt tid kommer det att sändas över till Miljödepartementet.

Ytterligare upplysningar kan lämnas av Länsstyrelsen, telefon 010-223 40 00.